

***Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Akademik Dinleme Becerisinin Geliştirilmesine Yönelik Bir Eylem Araştırması*¹**

Dr. Vedat HALİTOĞLU²

Öz

Bu araştırmanın amacı yabancı dil olarak Türkçe öğrenen öğrencilerin ihtiyaç duydukları dinleme becerilerini belirleyip buna yönelik bir öğrenme ortamı sunmaktır. Sürecin planlanmasında araştırmacının deneyimleri, öğrencilerden gelen birtakım şikâyetler etkili olmuştur. Söz konusu öğrenciler katıldıkları konferans ve panel benzeri akademik oturumlarda katılımcıların anlattıklarını yeteri düzeyde anlamadıklarını ve üniversitede aldıkları derslerde öğretim elemanlarının konuşmalarını anlamakta zorluk çektiklerini belirtmişlerdir. Bu sonuçlardan hareketle söz konusu öğrencilerin dinleme alanına dair birtakım kazanımları elde edemediği anlaşılmıştır. Dinleme alanına yönelik yabancı dil olarak Türkçe öğretimi bağlamında yurt içi ve yurt dışı alan yazın taranmış, uzman görüşlerine başvurulmuş ve dinleme-anlama alanına yönelik birtakım kazanımlar tespit edilmiştir. Bu kazanımların eylem araştırması modelinde belirli bir öğretim süreci içerisinde öğrencilere kazandırılması hedeflenmiştir. Süreç öncesinde öğrencilere kazandırılacak bu becerilerden hareketle, bir öğretim materyali ve öğretim materyaline dayanan birtakım etkinlikler geliştirilmiştir. On iki haftalık süreç boyunca öğrencilerin etkinlik kâğıtları ve öğrenci günlükleri toplanmış oluşturulan geçerlilik komitesinde değerlendirilip sürece yansıtılmıştır. Ayrıca öğretim esnasında video kamera ve araştırmacı günlükleri ile de birtakım veriler toplanmıştır. Tüm veriler nitel araştırma yöntemi kapsamında betimsel çözümlemeye tabi tutulmuş ve yorumlanmıştır. Verilerin çözülmesi ve öğrencilerden elde

---

¹ Bu araştırma, Prof. Dr. Önder ÇAĞIRAN danışmanlığında Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nde yapılan "Yabancılar Türkçe Öğretiminde Akademik Okuryazarlık Öğretimine Yönelik Bir Eylem Araştırması" adlı doktora tezinden üretilmiştir.

² Erciyes Üniversitesi, ERSEM, Okutman, vedate64@hotmail.com, cep: 05422021365.

dilen günlüklerden hareketle öğretim sürecinin ve süreç boyunca uygulanan etkinliklerin öğrenciler için faydalı olduğu sonucuna varılmıştır.

***Anahtar Kelimeler:** Yabancılara Türkçe öğretimi, dinleme öğrenme alanı, eylem araştırması.*

An Action Research Regarding the Improvement of Academic Listening Skills while Teaching Turkish as a Foreign Language ³

Abstract

The researcher has encountered a number of complaints from students who have completed their language education at the language teaching center. In the conferences and panel-like academic sessions, students stated that they did not understand what it was said in the competent level and that they also had difficulty in understanding the teaching staff's lectures in the courses they took. Based on these complaints, it was seen that there were similar situations in the interviews conducted with the instructors, the lecturers and the different students. It has been understood that students were not able to reach a level in the field of listening with all the results. In the context of teaching Turkish as a foreign language, domestic and foreign literature has been scanned, expert opinions have been used and a number of achievements have been identified in the field of listening-comprehension. It has been targeted that these achievements will be given to the students in a certain teaching process. On the basis of these skills that will be given to the students before the process, a number of activities have been developed which are based on a teaching material. During the twelve-week period, the students' activity papers and student journals were collected and reflected in the validity committee that was created and the results were reflected on the process. In addition, a set of data were collected during the courses using a video camera and researcher logs. All data were subjected to descriptive analysis and interpreted in the scope of qualitative research method. The analysis of the data and the diary

---

³ This study was generated from the doctor of education thesis titled as "An Action Research Oriented Academic Literacy of Teaching Turkish Language to Foreigners" in Erciyes University Graduate School of Educational Sciences.

from the students led to the fact that the teaching process and the activities carried out throughout the process were beneficial for the students.

Keywords: *Foreign language teaching, listening learning area, action research.*

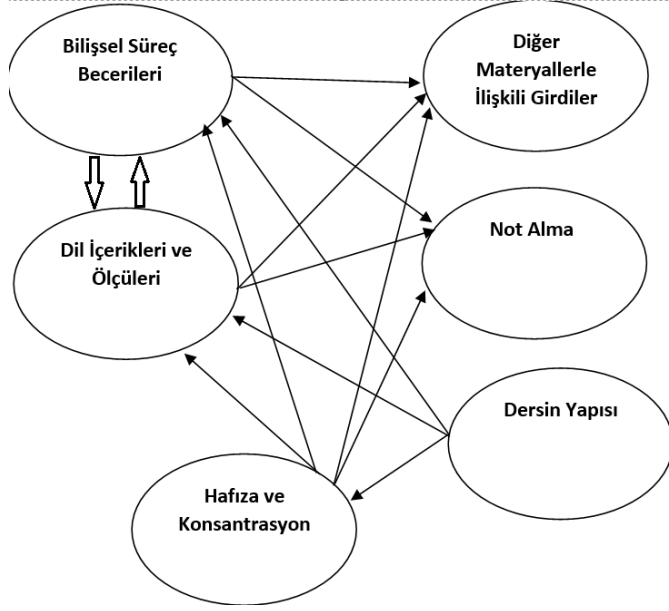
Giriş

Yabancılara Türkçe öğretiminde dinlemenin yeri büyüktür. Dinleme “... konuşan ya da sesli okuyan bir kişinin vermek istediği mesajı, tam olarak anlayabilme becerisi...” (Özbay, 2006: 5) olarak tanımlanabilir. Dinlemenin dil edinimi aşamasında oldukça önemli bir rolü vardır, insanın en önce kazandığı beceri dinlemedir (Güneş, 2007) ve dinleme diğer dil becerilerini edinmeye yardımcı olmaktadır. Örneğin dinleme becerisi yabancılara Türkçe öğretiminin amaçlarından olan iletişime geçmeye kaynaklık eden (Melanlıoğlu ve Karakuş Tayşi, 2013) hayati öğrenme alanlarından biridir. Bu anlamda dinlemeye öğretim süreci içerisinde önemli bir yer ayırmak gerekir. Dinleme alanında yapılacak öğretim, öğrenen üzerinde başarıyı artırıcı etkiler yapacak aynı zamanda diğer dil becerilerinin gelişmesine de katkı sağlayacaktır (Emiroğlu ve Pınar, 2013). Ancak dinleme dil öğrenme alanlarına göre daha çok ihmal edilen ölçmesi ve değerlendirmesi daha zor olan bir alandır (Şahin ve Aydın, 2009). Yabancılara Türkçe öğretiminde dinleme eğitime dair birtakım becerilerden söz etmek mümkündür. Barın’a (2012: 21) göre bunlar: “kapsamlı dinleme”, “bilinmeyen sözcükleri tahmin etme”, “yoğun dinleme”, “metindeki özel sözcükleri algılama”, “zevk için dinleme”, “sonuç çıkarmak için dinleme”, “belirli bir bilgiyi dinleme”, “metindeki ana bilgiyi dinleme” şeklinde ifade edilebilir. Dinleme eğitimi, daha önce belirlenen kazanımlar çerçevesinde belirli bir amaca yönelik yapılmalıdır. Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni dinleme becerisi izleme becerisiyle verilmiştir. Bu sebeple dinleme eğitimi yapılırken videolar ve ses kayıtları yabancılara Türkçe öğretimi içerisinde önemli bir yere sahiptir (İşcan, 2011). Bu videoların yerinde kullanılması dinleme becerisinin gelişmesine olumlu katkılar sağlayacaktır. Özellikle millî ve kültürel değerlerimize vurgu yapan içeriklerin dinleme eğitimi için kullanılması yararlı olacaktır. Akademik dinleme becerileri ise diğer

dinleme türlerine göre farklıdır, daha üst düzeydir ve yükseköğretim ders içeriklerine uyumlu olmayı esas alır. Flowerdew'e (1995: 11) göre akademik dinleme ve günlük konuşma dinleme becerisi arasında bazı farklar vardır:

- Üniversite dersinde dinleyenler için daha özelleştirilmiş konularda bilgi gerekirken normal bir konuşmada daha genel bilgiler ve genel kültür gerekir.
- İkincisi, neyin ilgili veya ilgisiz (konudan sapmalar, şakalar vb.) olduğunu ayırma becerisidir.
- Konuşma sıra düzeni ve söz alma düzeni farklıdır. Akademik bir derste bunun kuralı vardır veya soru cevap bölümünde ya da konuşmacının izin verdiği ölçüde bu mümkündür.
- Dördüncüsü ise imalı veya üstü örtük anlamlar bakımından fark vardır. Akademik derste önerme ve muhatap bellidir, bilgi belli anlamlar üzerinden ilerletilir.

Akademik dinlemeye ait başka birtakım beceriler de ifade edilebilir. "... dersin amacını veya kapsamını belirleme becerisi, dersin konusunu ve takip eden konuları belirleme becerisi ve konuşma esnasında birimler arasındaki ilişkiyi belirleme..." (Jordan, 1997: 180) bu becerilere örnek olarak sayılabilir. Söz konusu alanlarda yetkinlik yükseköğretimde okuyan yabancı öğrenciler için oldukça önem taşımaktadır. Görüldüğü üzere dinleme becerisi birtakım kazanımlar üzerine kuruludur ve bunların doğru bir biçimde öğretilmesi dinleme becerisinin niteliğine olumlu katkı sağlayacaktır. Bunun dışında akademik dinlemenin niteliği birçok değişkenle doğrudan ilgili olup (Aryadoust, Goh ve Kim, 2012: 223) bu unsurlar dinleme becerisini becerisinin gelişiminde belirleyicidir.

Şekil 1. Akademik Dinleme Becerileri ve Harici Faktörlerin İlişkisi
(Aryadoust, vd. 2013)

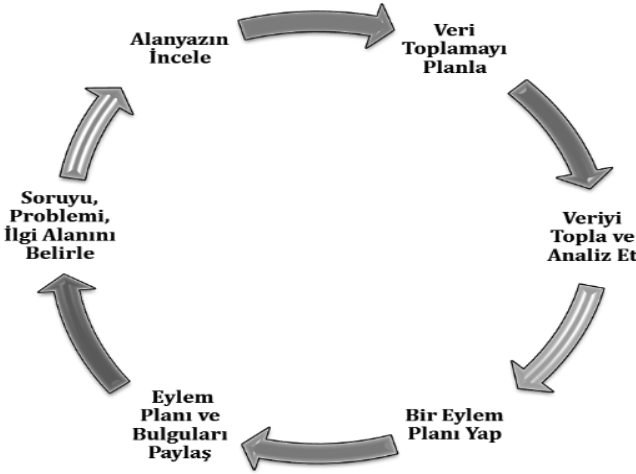
Yukarıdaki şekle bakıldığında dinleme becerisinin birçok unsuru içerisine aldığı görülmektedir ve söz konusu alanlarla bağlantı yaparak gelişmektedir. Bunun dışında öğrencinin akademik kavram gelişimi de akademik dinleme üzerinde etkili unsurlardan birisidir (Stepanoviene, 2012) ve dinlediğini anlamaya doğrudan bir etki yapma özelliğine sahiptir.

Söz konusu sebeplerle akademik dinleme becerileri yabancı öğrencilerin yükseköğretim aşamasında ihtiyacı olan ve akademik başarıya önemli katkılar sunan bir öğrenme alanıdır. Dinleme öğrenme alanındaki eksiklik durumu dersleri ve öğretim elemanını anlamaya doğrudan etki yapacak ve öğrenci başarısını olumsuz etkileyecektir. Bu eylem araştırması kapsamında dinleme becerileri bakımından eksik öğrenmeleri olan öğrencilerin önceden hazırlanan bir ders öğretim materyali çerçevesinde belirli bir süre kapsamında etkinlikler yoluyla geliştirilmesi ve giderilmesi öngörülmüştür. Öğretim esnasında ortaya çıkan yeni problem durumları

araştırmacı tarafından değerlendirilmiş ve sürece yansıtılmış olup öğretim materyalinin etkililiği de sınanmaya çalışılmıştır.

Yöntem

Bu araştırma, nitel araştırma yöntemleri içerisinde yer alan ve öğretmen araştırması olarak bilinen eylem araştırması modelinde gerçekleştirilmiştir. Araştırma yapılırken Johnson'un (2015) eylem süreci esas alınmıştır. Eylem araştırması sürecinde hatalar değerlendirilip tekrardan alana yansıtılmış ve süreç kendi içerisinde doğrusal olmayıp döngüsel ilerletilmiştir.

Şekil 2. Eylem Araştırması Süreci Aşamaları, Johnson (2015: 20) uyarlanmıştır.

Araştırmacı alanda çalışması nedeniyle, zaman zaman mezun öğrencilerle yaptığı görüşmelerde bazı problem durumlarının varlığıyla karşılaşmıştır. Söz konusu problemlerin yaygınlığını tespit etmek üzere öğrenciler ve öğretim elamanlarıyla da görüşmeler planlayan araştırmacı, bu becerilerin dil öğretim süreci içerisinde çoğunlukla ihmal edilen dinleme öğrenme alanı içerisinde yoğunlaştığını tespit etmiştir. Ortaya çıkan problem durumuna çözüm üretmek amacıyla yabancı dil öğretimi bağlamında yurt içi ve yurt dışı alan yazın taranmış, alan uzmanı görüşlerine başvurulmuş ve öğrencilerin ihtiyaçları ekseninde birtakım kazanımlar oluşturulmuştur. Bu

becerilere dayanarak bir ders öğretim materyali, içerisinde yer alan metinler ve bu metinlere dayanan birtakım etkinlikler geliştirilmiştir. Geliştirilen etkinlikler bir takvim dâhilinde söz konusu öğrencilere uygulanmış ve süreç içerisinde ortaya çıkan sorunlar çözülmeye çalışılmıştır.

Veri Toplama Araçları ve Veri Kaynakları

Araştırmanın eylem araştırması olması nedeniyle verilerin düzenli, ayrıntılı ve ihtiyaçlar ekseninde belirlenmesine özen gösterilmiştir. Veri toplama araçları ve teknikleri tespit edilirken hangi verilerin anlamı kolaylaştırdığı ve ne tür verilerin en iyi şekilde yorumlanacağı göz önünde bulundurulmuştur. Araştırmacı vurguladığı geçerlilik ve güvenilirliği artırmak amaçlı her çeşitten veri toplamayı (Johnson, 2015; Mills, 2003) amaçlamıştır. Söz konusu veri toplama araçlarını her bir grup içerisinde en az 1 veri toplama aracı olacak biçimde kullanılmıştır. Araştırmacı araştırma sürecine uygun ve süreci anlamayı kolaylaştıracak biçimde (Craig, 2004) veri çeşitliliğini de esas alarak (Mills, 2003) aşağıdaki veri toplama araçlarını kullanmıştır. Aşağıdaki tabloda görüldüğü üzere süreç boyunca 5 veri toplama aracı ve 5 veri kaynağı kullanılmıştır.

Tablo 1. Veri Kaynakları ve Kullanılan Veri Araçları

Veri Kaynakları	Veri Toplama Araçları
Öğrenciler	Video kayıtları, etkinlik kâğıtları, uygulama kâğıtları, öğrenci günlüğü, görüşme
Araştırmacı	Gözlem, araştırmacı günlüğü, video kayıtları
Geçerlilik Komitesi	Üyeleri Görüşme kayıtları, görüşme formu
Öğretim Elemanları	Görüşme formu
Türkçe Okutmanları	Ses kayıtları, görüşme formu

Tablo 2. Veri Toplama Araçları ve Takvimi

TARİH	EYLEMLER	VERİ TOPLAMA ARAÇLARI
14-15/11/2015	1. Hafta Uygulama Dersleri	Kamera, öğrenci günlüğü, araştırmacı günlüğü, öğrenci etkinlik kâğıtları
23/11/2015	Geçerlilik Komitesi Toplantısı 1	Görüşme Kayıtları
28-29/11/2015	2.Hafta Uygulama Dersleri	Kamera, öğrenci günlüğü, araştırmacı günlüğü, öğrenci etkinlik kâğıtları
07/12/2015	Geçerlilik Komitesi Toplantısı 2	Görüşme Kayıtları
12-13/12/2015	3.Hafta Uygulama Dersleri	Kamera, öğrenci günlüğü, araştırmacı günlüğü, öğrenci etkinlik kâğıtları
21/12/2015	Geçerlilik Komitesi Toplantısı 3	Görüşme Kayıtları
2-3/01/2016	4.Hafta Uygulama Dersleri	Kamera, öğrenci günlüğü, araştırmacı günlüğü, öğrenci etkinlik kâğıtları
04/01/2016	Geçerlilik Komitesi Toplantısı 4	Görüşme Kayıtları
16-17/01/2016	5.Hafta Uygulama Dersleri	Kamera, öğrenci günlüğü, araştırmacı günlüğü, öğrenci etkinlik kâğıtları
18/01/2016	Geçerlilik Komitesi Toplantısı 5	Görüşme Kayıtları
23-24/01/2016	6.Hafta Uygulama Dersleri	Kamera, öğrenci günlüğü, araştırmacı günlüğü, öğrenci etkinlik kâğıtları

Verilerin Çözümleme Süreci

Süreç boyunca elde edilen veriler belirli bir sistematik dâhilinde kaydedilmiş olup nitel araştırma kapsamı çerçevesinde betimsel çözümlemeye (Yıldırım ve Şimşek, 2011) tabi tutularak yorumlanmıştır.

Geçerlilik ve Güvenilirlik

Süreç boyunca 24 saatlik bir öğretim gerçekleştirilmiştir. Araştırmada (Johnson, 2015; Mills, 2003) belirtildiği gibi birden fazla veri toplama aracı ve veri kaynağı kullanılmıştır. Bu durum inandırıcılığı güçlendirmektedir; ayrıca araştırma öncesinde alan uzmanının görüşünün alınması, geçerlilik komitesinde alan uzmanı ve bilimsel araştırma yöntemleri dersine giren bir uzmanın yer alması güvenilirliği artırmaktadır. Süreç boyunca elde edilen veriler ve sürecin kendisi araştırmacı tarafından ayrıntılarıyla betimlenerek aktarılabilirlik (Yıldırım ve Şimşek, 2011) güçlendirilmiştir.

Bulgular ve Yorumlar

1. Ders ve Konularla İlgili Metinleri Dinleme

Aşağıdaki etkinlik kapsamında dinlenen metnin doğru bir şekilde anlaşılması ve anlamın zihinde yapılandırılması amacıyla öğrencilerden dinleme esnasında metne dair ifadelerin yer aldığı cümlelerdeki boşlukları doldurmaları istenmiştir. Genel olarak başarılı olduğu ve metnin anlaşıldığı gözlemlenmiştir.

(Ö1, Öğrenci Etkinliği, 22.12.2015)

NASA, Dünya'ya çok yakın, <i>bir km.</i> ve daha büyük çaplı <i>940</i> .....asteroitin olduğunu tahmin ediyor.
Bütçe kısıntıları NASA'nın önümüzdeki yıl <i>%90</i> ..... bitirmeyi amaçladığı büyük cisimleri tanımlama projesini yavaşlatıyor.
Neyse ki bir sonraki göktaşının yeryüzünün üçte birini oluşturan <i>okyanus</i> ... ya da yerleşim yerlerine uzak, geniş <i>arazilerden</i> birine düşme olasılığı daha büyük.
En güncel örneklerden biriye, bu <u>haziran</u> ayı sonunda <i>Peru</i> ... 'ya düşen ve 18 m çapında bir krater açan göktaşı.
Metni dinlerken aşağıdaki boşlukları doldurunuz.

Boşluklar çoğunlukla doğru bir biçimde doldurulmuş, çok az sayıda etkinlik kâğıdında bazı yerlerde problemler gözlemlenmiştir.

(Ö6, Öğrenci Etkinliği, 22.12.2015)

NASA, Dünya'ya çok yakın, ... ve daha büyük çaplı .....asteroitin olduğunu tahmin ediyor.
Bütçe kısıntıları NASA'nın önümüzdeki yıl ..... bitirmeyi amaçladığı büyük cisimleri tanımlama projesini yavaşlatıyor.
Neyse ki bir sonraki göktaşının yeryüzünün üçte birini oluşturan ..... ya da yerleşim yerlerine uzak, geniş ..... birine düşme olasılığı daha büyük.
En güncel örneklerden biriyse, bu haziran ayı sonunda .....'ya düşen ve 18 m çapında bir krater Peru açan göktaşı.

Öğrencilerin “Peru” ve “%90” ifadelerini yanlış yazması araştırmacının dikkatini çekmiş ve bu konuda öğrencilere dönüt verilmiştir. Peru'nun çok yaygın bir kullanımı olmaması sebebiyle Türkçe yazımında hatalar yapılması normal karşılanırken “%90” ifadesinin çoğunluk tarafından yanlış yazılması ciddi bir bilgi eksikliği olarak kabul edilmiştir.

(Ö3, Öğrenci Etkinliği, 22.12.2015)

Bütçe kısıntıları NASA'nın önümüzdeki yıl ..... bitirmeyi amaçladığı büyük cisimleri tanımlama projesini yavaşlatıyor.
--

(Ö18, Öğrenci Etkinliği, 22.12.2015)

Bütçe kısıntıları NASA'nın önümüzdeki yıl ..... bitirmeyi amaçladığı büyük cisimleri tanımlama projesini yavaşlatıyor.
--

(Ö17, Öğrenci Etkinliği, 22.12.2015)

Bütçe kısıntıları NASA'nın önümüzdeki yıl ..... bitirmeyi amaçladığı büyük cisimleri tanımlama projesini yavaşlatıyor.

Öğrenciler, yukarıdaki dinleme/anlama etkinliğinden oldukça memnun kalmış ve öğretilen konunun kendileri için faydalı olduğunu günlüklerinde ifade etmişlerdir.

“Derste olan etkinlik faydalı idi. Çünkü etkinlikte nasıl bir videoyu dinlemek ve elimizde olan metinle karşılaştırma yöntemini sağlayabiliriz.” (Ö1, Öğrenci Günlüğü, 24.11.2015).

“Örnek olarak dinazorların hakkında video izlediği için çok güzel oldu.” (Ö17, Öğrenci Günlüğü, 25.11.2015).

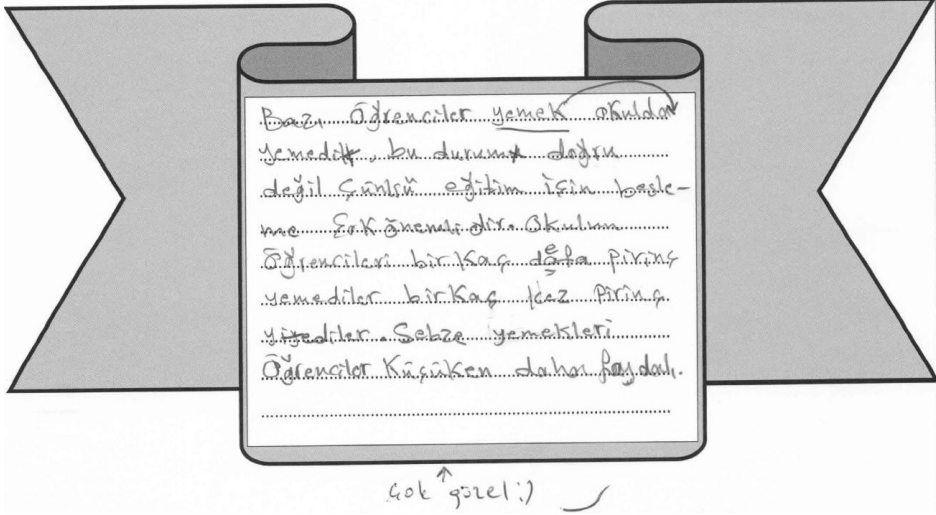
“Metnin okunmadan önce dinlenmesi ve onun içerdiği kelimeler çok güzeldi. Ayrıca okuduğumuz veya dinlediğimiz her şeyin tamamını anlayarak geçtik.” (Ö2, Öğrenci Günlüğü, 25.11.2015).

2. Konudan Ayrılımları ve Örneklemeleri Belirleme

Aşağıdaki etkinlikte okunan metne paralel olarak izletilen video içeriğinin farklı olduğu noktaların tespit edilmesi istenmiştir. Bu sayede öğrencilerin dikkatleri ölçülmüş ve bilginin zihinde yapılandırılması amaçlanmıştır. Ö5'in uygulama çerçevesinde istenen videoyu anlaması ve içerikte farklı olan hususları bulması konusunda başarılı bir çalışma gerçekleştirdiği görülmüştür. Öğrencinin daha önceki yazılarına nazaran bu etkinlikteki yazma başarısı dikkati çekmiştir.

(Ö5, Öğrenci Etkinliği, 27.12.2015)

b) Dinlediğiniz/izlediğiniz videoda farklı olan bölüm hangisidir, diğerlerinden farkı nedir?

Öğrencinin başarılı olması araştırmacıyı memnun etmiş ve durum araştırmacı günlüğüne aşağıdaki şekilde yansımıştır. “36. etkinliği uyguladım Ö5 oldukça başarılıydı. Yazısında hatalar çok azdı ve istenilen şekilde farklı yeri buldu. Ö5’in dinlediğini anlaması beni çok sevindirdi. Kendisine sınıfta bunu söyledim ve çok sevindiğini gördüm.” (Araştırmacı Günlüğü, 27.12.2015).

Diğer öğrencilerin de aynı etkinlikte başarılı oldukları gözlemlenmiştir. Öğrencilerin dikkatli dinledikleri ve dinlenen bilgi içerisinde farklı olanları tespit edebildikleri görülmüştür.

(Ö2, Öğrenci Etkinliği, 27.12.2015)

Günde derste öğrencilere yemek verilmesi.
Bazı yerlerde okullarda çocuklara yemek hazırlamanın öğretilmesi.

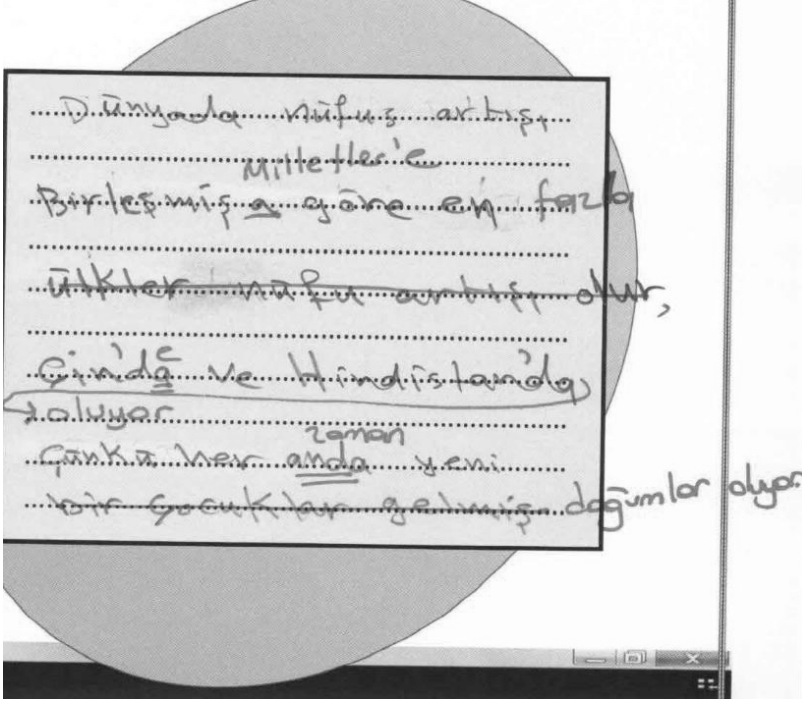
3. Formel veya İformel Dinlemeler Yapma

Aşağıdaki etkinlik kapsamında daha önce okunan bir metinle ilgili olarak farklı bir video izletilmiş, iki konunun ortak veya birbirinden ayrılan noktaları sorulmuştur. Öğrencilerden okudukları metinden farklı olan veya benzeşen noktaları etkinliği dinlerken bulmaları ve not etmeleri istenmiştir. Ö16'nın aşağıdaki etkinlikte kendisine sorulan farklı veya ortak noktaları bulamadığı ayrıca oldukça fazla söz dizimi hatası yaptığı görülmüştür.

(Ö16, Öğrenci Etkinliği, 06.12.2015)

Günde Hindistan'da nüfus patlaması oluyor ama bir farkı var.
Günde nüfus kontrolü var.
Günde Hindistan'da nüfus kontrolü var.
Kontrol var yok bulunmuyor.
Dünyada 2100 yılda yılında Hindistan'da nüfus artışı olacak

(Ö16, Öğrenci Etkinliği, 06.12.2015)

Öğrencinin oldukça fazla hata yapması, dinlediğini anlama noktasında yetersizliği, araştırmacı günlüğüne yansımıştır. “Sonuçlar genel olarak iyiydi ama Ö16’nın etkinlik kâğıdında çok fazla söz dizimi hatası var bu durumu kendisine ifade ettim daha dikkatli olmasını istedim ama çoğu kez aynı şekilde hata yapıyor bu konuda desteğe ihtiyaç duyuyorum. Yarınki toplantıda konuyu güdeme getirmeliyim. Bugün Ö16 da üzöldü ama durumu diğerlerine göre iyi değil ve süreç içerisinde çoğunlukla benzer hatalar yapıyor.” (Araştırmacı Günlüğü, 06.12.2015).

Yapılan hataların nedenlerinin belirlenmesi ve olası çözüm yollarını bulmak amacıyla durum 3. Geçerlilik Komitesine taşınmış ve konu hakkında birtakım kararlar alınmıştır. “Ö16’nın anlama noktasında eksik olması doğal olarak dinlediğini anlayamamasına sebep olmuştur. Öğrencinin diğer öğrencilerden daha az anlamasının önceki dil eğitiminde

kazanılmamış becerilerle ilgisi oldukça büyüktür. Öğrencinin yazma konusunda söz dizimi hataları yapması yazma becerisinin yetersizliğini göstermektedir. Bu konuda Ö16'ya özel yazma çalışmaları verilebilir. Ayrıca dinleme etkinliklerinde Ö16 daha fazla kaldırılmalı ve benzer etkinlikleri evde de yapması teşvik edilmelidir. Hatalarının azaltılması mümkün ancak tamamen ortadan kaldırılması uzun bir süreç gerektirir” (3. Geçerlilik Komitesi Kararları, 07.12.2015).

Diğer öğrencilerin etkinlik kâğıtları başarılı bulunmuştur. Öğrencilerin dinlediklerini anladıkları, konuların farklı ve ortak yanlarını tespit edebildikleri gözlemlenmiştir.

(Ö1, Öğrenci Etkinliği, 06.12.2015)

ORTAK-BENZER

Metin ve video da ortak
alanlar plan yapması
doğurganlık oranı ve şehir ile
karsal denge bakımını
Metin ve video ikisi de
bir fikir de birleştirir o fikir
ise Hindistan ve Çin de nüfus
sayısıdır.

(Ö18, Öğrenci Etkinliği, 06.12.2015)

Dünya nüfus artışı fazla olduğu
için Birleşmiş Milletler'de korkutuyor
korkutuyor, Hindistan'daki nüfus hızla
artıyor bu nedenle kırsallarda
kaynakları azalacak ve insanlar
sehillere göç edeceklerdir.

FARKLI-ZİT

Öğrencilerin dinlediklerini iyi bir şekilde anlamaları araştırmacıyı sevindirmiş ve bu durum araştırmacı günlüğüne de yansımıştır. “*Dünyada nüfus artışı adlı videoyu izlettim. Önce hızlı bir şekilde izleyip ne kadarını anladıklarını sordum. Ö2 ve Ö3 hepsini anladıklarını, Ö1 ve diğerleri %70-80 anladıklarını Ö16 ise %40 anladığını ifade etti. Videoyu bu sefer baştan sona durdura durdura ilerleyip tahlil ettim. Ö16’in böyle daha iyi anladığını fark ettim diğer şekilde ilgisi dağılıyor ve kopuyordu. Ö18 bu tarz daha iyi, anlama oranım çok yükseldi dedi. Videoyu bu defa ne kadar anladınız diye sordum tüm sınıfın oranı %90’ın üstündeydi bu beni sevindirdi. Ortak, farklı ve zıt kavramlarını izah ettim ve Etkinlik 41’i yaptırıldı.*” (Araştırmacı Günlüğü, 06.12.2015).

Ö2 dinleme-anlama etkinliği çerçevesinde izletilen video ve yapılan etkinliğe dair görüşlerini günlüğüne aşağıdaki şekilde yansıtmıştır. “*Video izlerken onu daha iyi bir şekilde anlamamız için yapmamız gereken şeyleri de öğrendik. Türkçe video izleme anlamamız için ve yazımızı geliştirmek için öğretilildiğini düşünüyorum. Gelecekte Türkçeyi daha iyi anlayabileceğimizi sağlayabilir.*” (Araştırmacı Günlüğü, 10.12.2015).

4. Dinleme ve Anında Not Alma

Rüyalar konusunda bir film izletilmiş ve film izlenirken öğrencilerin not almaları beklenmiştir. Sınıfa, önemli gördükleri bilgileri ve unutulması kolay olan sayısal ifadeleri not almaları söylenmiştir.

(Ö1, Öğrenci Etkinliği, 03.01.2016) (Ö4, Öğrenci Etkinliği, 03.01.2016)

① Körler rüya görür
- @ duyma körün rüya kaypaktır
%90 rüyaların unutuluruz
5.dk.%50 10.dk.%90
② Herkes rüya görür
kadın ile erkekler
farklı rüya görür
fiziksel tepki
3 gün aramda ^{sinirle} konsant
deney kaypaklık
REM
yüzdesini artırmış

- Her kes rüya görür
- Erkek ve kadın farklı
görür.
sadece
- bildiğimiz şeyleri rüya
görebiliriz.
- Her kes renkli rüya gö
- Her şey ilginç değil
- sigara biratan canlı

Etkinlik sırasında izlenen filme dair önemli görülen (kör rüya görür, kadın ve erkek farklı rüyalar görür vb.) unutulması kolay sayısal bilgiler (10 dk. %10, 5dk. sonra %50 vb.) benzer şekilde not edilmiştir. Öğrenciler, yukarıdaki etkinliklerde görüldüğü gibi not alma sürecini başarılı bir şekilde tamamlamıştır.

5. Desteklediği veya Çürüttüğü Fikirleri Tespit Etme, Dinleme ve Değerlendirme için İstikameti Anlama, Yargılama Yapmadan Önce Farklı Bakış Açılarını Aktif Dinleme

Aşağıdaki etkinlikler kapsamında rüya konusunda bir parça okutulmuş, ardından aynı konu bağlamında iki video izletilmiştir. İlk metinle konuya dair ön öğrenme sağlanmış daha sonraki videolar ile de farklı bakış açılarının dinlenmesi, metni destekleyen veya çürüten yerlerin bulunması ve son olarak da bir değerlendirme yapılabilmesi amaçlanmıştır. Bu sayede öğrenciler bir dinleme sürecinden geçirilmiş, farklı açılardan konuya bakabilme sağlanmış, konunun istikametini saptamak amacıyla sabırla dinleme gerçekleştirilmiştir. Etkinlik çerçevesinde dinlenen/izlenen videolar karşılaştırılmış, her dinlemede video içerisinde verilen mesajların

tespit edilmesi amaçlanmış ve bu bilgilerin pekiştirilmesi sağlanmıştır. Etkinlik kapsamında bazı bilgiler verilmiş ve bu bilgilerin ait olduğu yerlerin bulunması istenmiştir. Uygulama sonrasında birtakım hataların yapıldığı görülmüş ancak bu hataların fazla olmadığı gözlemlenmiştir. Durum normal karşılanmış ve birçok önermenin olduğu etkinlikte birkaç hatanın başarılı sayılması gerektiği düşünülmüştür. Aşağıdaki etkinlikte en fazla yanlış sayısı altı olmuş ve bunu da Ö4 yapmıştır.

(Ö4, Öğrenci Etkinliği, 03.01.2016)

Aşağıdaki numaralı ifadeleri uygun dairelere yerleştiriniz.

- 1) Kötü bir rüya gördüğünüzde onu yorumlamayın.
- 2) REM evresinde uyanırlırsanız rüyalarınızı daha kolay hatırlarsınız.
- 3) Rüyalar Allah'ın ve ruhun varlığını ispatıdır.
- 4) Rüya görürken vücut felç olur çünkü rüyadaki durumlara tepki vermeyelim diye.
- 5) Kalktıktan 5dk. Sonra rüyaların yarısı 10 dk. Sonra %90'nını unuturuz.
- 6) Sigarayı bırakanlar daha canlı rüya görür
- 7) Herkes rüya görmez insanların %12' si siyah-beyaz rüya görür.
- 8) 3 çeşit rüya vardır. Gerçek rüyalar(hikmetli), şeytan tarafından olanlar ve günlük olan olayları gördüğümüz rüyalar.
- 9) Bilmediğimiz şeyler hakkında rüya göremeyiz dolayısıyla rüyalar bildiğimiz şeyleri anlatır.
- 10) Bazı rüyalar şeytan tarafından insana gösterilir.
- 11) Erkekler kadınlara göre daha fazla saldırgan içerikli rüyalar görmektedir.
- 12) On saniyede bir yıl geçmiş gibi rüya görebiliriz.
- 13) Rüyaların gelecekte haber verir.
- 14) Rüyalar kişiyi rahatlatır özellikle REM uykusu çok önemlidir.
- 15) Rüyalar insanın günlük hayatta bastıracağı duyguların uykuda ortaya çıkmasıdır.
- 16) Bütün yaşamımız boyunca 6 yıl rüya görürüz.
- 17) Genellikle sabah namazına yakın gördüğümüz rüyalar gerçektir.
- 18) Bedensel ve zihinsel becerileri geliştirme çağındaki bebekler%50 kadar yüksek bir oranda REM uykusu yaşamaktadır.
- 19) Rüyada birçok şey gördüğümüz için gün içinde karşılaştığımız bir nesne veya eşya bize rüyamızı hatırlatır biz de böyle olacağını rüyamda görmüştüm deriz.
- 20) Rüyalar insanın ruhunun bedenden ayrılıp değişik âlemleri gezip dolacağı zamanlardır.
- 21) Rüyada daha önce görmediğimiz hiçbir yüzü göremeyiz.
- 22) Rüyalar gelecekte haber vermez.
- 23) Kör insanlar da rüya görebilir.
- 24) Rüyaların bazıları şer bazıları hayırdır. Şer rüyaları ikindiye yakın olan rüyalardır. Ondan dolayı ikindiye doğru uyumamak gerekir.

OKUMA PARÇASI	VİDEO 1	VİDEO 2 (10 GERÇEK)

Rüyalar ve Uyku (bk. Ders Kitabı Planı, s. 105) adlı metnin tüm öğrencilerce tam olarak kavranmasından sonra 46. Etkinlik (bk. Ders Kitabı, s. 114) uygulanmış ve farklı fikirler ekseninde öğrencilerin destekledikleri veya çürüttükleri noktaları ifade etmeleri beklenmiştir.

(Ö1, Öğrenci Etkinliği, 03.01.2016) (Ö4, Öğrenci Etkinliği, 03.01.2016)

BENCE DOĞRU ÇÜNKÜ...	BENCE YANLIŞ ÇÜNKÜ...
<p>② Kör insanlar da rüya görebilir, bence bu da doğru. Çünkü uykuda bütün insanlar uyuyan oluyorlar.</p>	<p>Bence sadece bildiğimiz şeyler rüyalarda görebiliriz. Yanlış; çünkü bebek ve kör rüya görebilir. Bence rüya gelecek haberi vermez yanlış; çünkü bazıları gelecek haber verir.</p>

(Ö5, Öğrenci Etkinliği, 03.01.2016)

<p>④ Rüyalar insanın günlük hayatta yaşadığı duyguların uykuda ortaya çıkmasıdır, bana göre bu noktası doğru. Zira bu durumu psikoloji durumu</p>	<p>garayı bırakanlar daha fazla rüya görür, bence bu yanlış. Çünkü kimi insanlar hayatta yaşıyorlar ama ara işmezler ve rüyaları fazla oluyor.</p>
---	--

Öğrenciler videoda katılıp katılmadıkları noktaları ilgili bölümde belirtmiş fikirlerini özellikle tecrübeleriyle ve inançlarıyla deliller sunarak desteklemiş veya çürütmüşlerdir. Konunun etraflıca anlaşıldığı görülmüş ve istenen görevler başarılı bir şekilde yerine getirilmiştir. Bu durum araştırmacı günlüğüne de yansımıştır. *“Yeni bilgiler edinmek hepsini çok mutlu etti, ben de bu durum karşısında oldukça memnun oldum. Özellikle öğrencilerin dinleme/izleme etkinliklerinde dinlediklerini büyük oranda anlayıp bunları ayırt edebilmelerine çok sevindim. Son haftalarda anlama düzeyinin istediğim şekilde olması çok güzel”* (Araştırmacı Günlüğü, 03.01.2016).

Tartışma

Yabancılar Türkçe öğretimi içerisinde önemli dil öğrenme alanlarından birisi de dinlemedir. Bu alan birtakım dinleme öncesi, dinleme esnası ve dinleme sonrası etkinliklerle desteklenmelidir. Ancak ülkemizde yabancılar Türkçe öğretimi sürecinde bu beceri oldukça ihmal edilmektedir. Dinleme becerisinin ihmal edilen bir beceri olması (Kurudayıoğlu ve Kana, 2013; Çifçi, 2001) ve öğrencilerin ihtiyaçlarının bu bağlamda oluşu eylem araştırma sürecinin geliştirilmesinde etkili olmuştur. Süreç kazanımlar ekseninde oluşturulan ders öğretim materyali ve bu materyale dayandırılan etkinlikler aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Etkinlikler; katılımın sağlanması, öğretimi eğlenceli hâle geliştirmesi ve dinleme üzerinde etkili sonuçlar vermesi (Epçaçan, 2013; Doğan, 2010) bakımından tercih edilmiştir.

Yabancılar Türkçe öğretimi esnasında öğrencilerin dinleme etkinliklerine yönelik olarak birtakım kaygılar yaşadıkları bir gerçektir. Halat (2015) yaptığı araştırmada bunları “telaffuz, vurgu ve tonlama, konuşma hızı ve beden dili”, “dinleme sırasında bir bölümün kaçırılması durumunda bütünü anlayamama korkusu” ve “özgüven” olmak üzere üç grupta sıralamıştır. Bundan hareketle eylem planı oluşturulurken öğrencilerin rahat bir ortamda dinleme yapması, etkinlik kâğıtları konusunda kaygılar oluşturmamaları ve öz güvenlerinin artması amacıyla birtakım telkinlerde bulunulmuştur. Ayrıca dinleme metni tekrarlatılmış ve bilgiyi kaçırma

kaygısı en aza indirgenmeye çalışılmıştır. Bunun yanı sıra Melanlıoğlu (2015)'nin geliştirdiği üstbilişsel dereceli puanlama anahtarında, Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde yapılan etkinliklerinin yeterli olamamasından hareketle değerlendirme başlıklarında (DPA) dikkatini yoğunlaştırma, metnin başlığı ve alt başlıklarına dikkatini yoğunlaştırma, kendi dinleme sürecini değerlendirme yer almıştır. Söz konusu başlıkların kitap içerisindeki etkinlikler oluşturulurken dikkate alındığı ifade edilebilir (Konudan ayrılmaları ve örnekleme belirlene etkinlikleri, öz değerlendirme ve akran değerlendirme gibi).

Tüfekçioğlu (2014) yaptığı araştırmada, dinlerken boşluk doldurma etkinliğinin sözcük öğretiminde başarıyı artırdığını ifade etmektedir. Bu sebeple etkinlikler arasına (ders ve konularla ilgili metinleri dinleme) dinlenen metinde geçen bazı kavramların ve bilgilerin ilgili alanlara yazılması biçiminde uygulamalar eklenmiştir.

Eken (2012) yaptığı araştırmayla yabancılara Türkçe öğretmek amacıyla hazırlanan önemli bir ders öğretim kitabında dinleme öncesi, dinleme anı ve sonrası etkinliklerin yetersiz olduğu sonucuna ulaşmıştır. Dinleme etkinliklerinin sahip olması gereken özellikleri ifade etmek mümkündür (Leon, 2009; Akt. Eken, 2012, s: 5-7):

Dinleme Öncesi Etkinlikler: Bağlamı tanıtmaya, ilgi uyandırma, ön bilgileri harekete geçirme, bilgi edinme, bilinen, sözcükleri/dil bilgisini etkinleştirme, içeriği tahmin etme, yeni sözcük öğretimi.

Dinleme Anı Etkinlikleri: Karşılaştırma, komutlara uyma, diyalogun eksik cümlesini tamamlama, dinleme metnindeki farklılıkları ve hataları bulma, maddeleri işaretleme/seçme, bilgi aktarma, sıralama, bilgi arama, metindeki boşlukları doldurma, eşleştirme.

Dinleme Sonrası Etkinlikleri: Seçilen metni tartışma, soru sorma, diyalog oluşturma, doğru/yanlış ya da çoktan, seçmeli sorular, problem çözme, özetleme, yapboz dinleme, yazma.

Eylem araştırması öncesi akademik okuryazarlık öğretim paketinde yer alan, *dinleme ve anlamı yapılandırma* öğrenme alanı içerisindeki kazanım ve etkinlikler oluşturulurken yukarıda ifade edilen aşamalar göz önünde bulundurulmuştur. Bu kapsamda her bir kademedeki dinleme becerisini destekleyen etkinlikler kitap içeriğinde yer bulmuştur. Bu şekilde planlanan öğretim süreci içerisindeki dinleme ve anlamı yapılandırma öğrenme alanı, akademik okuryazarlık alanyazın içeriklerine ve bilimsel araştırmalara dayandırılarak yabancı uyruklu öğrencilere kazandırılmaya çalışılmıştır. Bu kapsamda aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

- Özellikle yükseköğrenim aşamasında öğrenci ve alan araştırmacılarının ifade ettiği ve eylem araştırması süreci verilerinin de desteklediği sonuçlar düşünüldüğünde, dinlemenin büyük bir ihtiyaç olduğu görülmektedir. Yabancılar Türkçe öğretimi içerisinde ihmal edilmiş kabul edilen dinleme alanında bilimsel araştırmalara dayanan farklı içerik ve etkinlikler oluşturulmalıdır.
- Dinleme becerilerinin yetersiz olduğu, dinlediğini anlama konusunda bazı öğrencilerin ciddi düzeyde problemler yaşadığı görülmüştür (Ö16). Söz konusu beceriler ekseninde yapılan öğretim sürecinde başarılı olunmuş ancak sorun tamamen ortadan kaldırılamamıştır. Daha önceki dil öğrenimi içerisindeki ciddi düzeydeki kavram ve pratik yetersizliklerinin bu sonucun ortaya çıkmasına neden olduğu düşünülmektedir.
- Bazı öğrencilerin ön bilgilerinde problem durumlarıyla karşılaşmıştır. Bilinmesi gereken basit düzey bilgi eksikliklerinin (yüzdeler yazma) mevcut olduğu anlaşılmıştır.
- Bir öğrencinin (Ö5) önceki dinleme etkinliklerine göre dinlenen bilgiye ait ayrıntıları bulmada daha başarılı olduğu görülmüştür.
- Söz dizim hatalarının bazı öğrencilerce yapıldığı anlaşılmış (Ö16) bu öğrencilere yönelik ilave yazma görevleri verilmiştir.

- Öğrenciler tarafından not alma becerisine yönelik etkinlik başarıyla tamamlanmış bu durum araştırmacıyı oldukça memnun etmiştir.
- İçerik ve dinleme metni eşleştirmesi etkinliğinde öğrencilerin bazılarının küçük hatalar yaptığı görülmüş bunlar araştırmacı tarafından ayrıntılarıyla izah edilerek düzeltilmiştir.

Bu çalışma sonucunda aşağıdaki önerilerde bulunulması uygun bulunulmuştur:

Öneriler

- Araştırma kapsamında ülkemizde akademik okuryazarlık kavramı ve içeriği ile ilgili yeterli düzeyde araştırma olmadığı anlaşılmış, bu sebeple akademik okuryazarlık konusunda alandaki çalışmaların çeşitlendirilmesi gerekli bir durum olarak görülmüştür.
- Akademik dinleme becerilerini edinme konusunda ön öğrenmelerindeki yetersizlik durumundan hareketle yabancı uyruklu öğrencilerin üniversite öncesi dil öğrenim süreçlerinde dinleme alanıyla ilgili olarak daha fazla etkinlik gerçekleştirmeleri gerektiği düşünülmektedir.
- Yabancı uyruklu öğrencilerin yükseköğretimdeki alanlarına ait alan kavramlarının dil öğretim içeriklerinde yer edinmesi dinleme becerisinin gelişmesi açısından önemli bir ihtiyaç durumudur. Bu sebeple dil öğretimi süreçleri içerisinde alana dair kavram edinimi sağlanmalıdır.

KAYNAKÇA

[1]. Aryadoust, V., Goh, C. C. M., Kim L. O. (2012). Developing and validating an academic listening questionnaire. *Psychological Test and Assessment Modeling*, 5(4), 227-256.

[2]. Craig, D. V. (2004). Practitioner action research: action research to improve practice. *Work Based Learning in Primary Care*, 2(4), 324-337.

[3]. Çifçi, M. (2001). Dinleme eğitimi ve dinleme eğitimini etkileyen faktörler. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(2), 165-177.

- [4]. Doğan, Y. (2010). Dinleme becerisini geliştirmede etkinliklerden yararlanma, dinleme becerisini geliştirmede etkinliklerden yararlanma, Tübar-XXVII, 263-274.
- [5]. Eken, D. T. (2012). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde temel düzey dinleme-anlama becerisini geliştirmeye yönelik etkinlikler. 5. Uluslararası Türkçenin Eğitimi-Öğretimi Kurultayı, 05-06 Temmuz, Mersin.
- [6]. Emiroğlu, S. ve Pınar F. N. (2013). Dinleme becerisinin diğer beceri alanları ile ilişkisi. Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 8(4), 769-782.
- [7]. Epçaçan, C. (2013). Temel bir dil becerisi olarak dinleme ve dinleme eğitimi. Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Türkçenin Eğitimi Öğretimi Özel Sayısı, 11, 331-352.
- [8]. Flowerdew, J. (1995). Academic listening research perspectives. England: Cambridge University Press.
- [9]. Güneş, F. (2007). Türkçe öğretimi ve zihinsel yapılandırma. Ankara: Nobel Yayınevi.
- [10]. Güzel, A. ve Barın E. (2013). Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi. Ankara: Akçağ Yayınları.
- [11]. Halat, S. (2015). Yabancı dil olarak Türkçe öğrenenlerin dinleme becerisine yönelik kaygı düzeylerinin incelenmesi (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- [12]. İşcan, A. (2011). Türkiye’de yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde filmlerin yeri ve önemi. Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 6(3), p. 939-948.
- [13]. Johnson, A. P. (2015). Eylem araştırması el kitabı. Ankara: Anı yayıncılık.

- [14]. Jordan, R. R. (1997). English for academic purposes: a guide and resource book for teachers. London: Cambridge University Press.
- [15]. Melanlıoğlu, D. (2015). Yabancı oğrenciler için dinleme becerisine yonelik ust bilişsel dereceli puanlama anahtarı. Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, ÖS-II: 391-404.
- [16]. Melanlıoğlu, D. ve Tayşı, E. K. (2013). Türkçe oğretim programındaki dinleme kazanımlarının ołme değerlendirme yonemleri bakımından sınıflandırılması. Dil ve Edebiyat Eđitimi Dergisi, 2(6), 23-32.
- [17]. Mills, G. E. (2003). Action research. a guide for the teacher researcher. Upper Saddle River, NJ: Pearson Education, Inc.
- [18]. Özbay, M. (2006). Türkçe özel ođretim yonemleri II. Ankara: Öncü Kitap.
- [19]. Stepanovienė, A. (2012). Barriers to academic listening: Research perspectives. Sustainable multilingualism = Darnioji daugiakalbystė , 1(1), 133-139.
- [20]. Şahin, A. ve Aydın G. (2009). İlköğretim 6. sınıf oğrencilerinin Türkçe ders dinleme becerisi farkındalıklarının belirlenmesine yonelik bir anket geliştirme. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 2(9), 454-464.
- [21]. Tüfekçioğlu, B. (2014). Yabancı dil olarak Türkçe oğretiminde dinleme etkinlikleri ile sözcük oğretimi üzerine bir araştırma: Çukurova TÖMER örneği. E-Dil Dergisi, 2, 35-51.
- [22]. Kurudayıoğlu M., Kana F. (2013). Türkçe oğretmeni adaylarının dinleme becerisi ve dinleme eğitimi öz yeterlik algıları. Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 9(2), 245-258.
- [23]. Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yonemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.